

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

SJETTE RÆKKE

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

J. OSKAR ANDERSEN OG **BJØRN KORNERUP**

PROFESSOR, DR. THEOL.

OVERARKIVAR, DR. THEOL.

SJETTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GADS FORLAG.

1948--50.

Hr. Frederik Jespersen Forles selvbiografi.

Ved **Hans H. Fussing.**

I den ældste kirkebog fra Udby i Tuse herred findes f. 135—37 en av stedets sognepræst 1640—54 Frederik Jespersen Forle forfattet selvbiografi. Den naar kun til det tidspunkt, da hr. Frederik blev præst i Udby, men efter overskriften at dømme, har det været forfatterens mening ikke blot at fortsætte den, men at ogsaa hans efterfølgere skulde skrive om sig selv. Det er imidlertid ikke sket, men selv brudstykket av hr. Frederiks selvschildring har interesse, ikke mindst ved det billede, den giver av en teologs uddannelse og studier hjemme og ude. Mens de fleste borgerlige danske studenter, der i denne periode kom til udlandet, rejste som hovmestre for unge adelsmænd, er det aabenbart lykkedes hr. Frederik selv at skaffe den til en studierejse nødvendige kapital. Rejsen, der varede et aars-tid, gik til Holland og England, hvad der kan vidne om en vis selvstændighed paa en tid, da de fleste teologer søgte til Tyskland, men som vel snarere skyldes, at Trediveaars-krigen vanskeliggjorde en rejse dertil.

Nedenstaaende gengivelse er ordret, men der er intet hensyn taget til den vakkende brug av store og smaa bogstaver. Mens de latinske ord er skrevet med latinske bogstaver, er resten med gotisk skrift, dog med iblanding av enkelte latinske bogstaver. Haanden er fast og klar, og inddelingen i avsnit, der er nummererede, skyldes forfatteren selv. Paa en lang række steder, baade inde i sætninger eller perioder — og ved avslutningen av disse, men ikke ved alle periodeavslutninger, staar et tegn eller en bogstavgruppe,

der kun kan læses som *etc*, men da etcetera paa de allerfleste av disse steder overhovedet ikke giver nogen mening, er det udeladt i gengivelsen. Brugen av det er ganske inkonsekvent, og der kan heller ikke være tale om, at det blot er en krusedulle til pynt, saa dette etc ser lidt gaadefuldt ud.

Hele selvbiografien er skrevet med samme haand, aabenbart hr. Frederiks egen, der ogsaa findes i kirkebogens almindelige tilførsler, og den synes at være skrevet i to omgange, idet blækket skifter efter ordene »oc vaar isamme bestilling paa det 4de aar«, og der skal senere forsøges en forklaring paa, hvorfor hr. Frederik er standset netop paa dette sted.

*Midras, seu historia pastorum Vdbyensium ut et
uxorum eorundem cum liberis eorumque
spectantibus.*

1. *Fridericus Caspari Fuorlæus* er fød udi Forlepræstegaard¹ anno ἐσσαρχωθέντος του λόγου 1608 den 2. septemb. oc siden christnett den 8. dito, som er Mariæ fødsels dag. Hans faddere i daaben vaare: h. Lauritz Lauritzøn², sognepræst till Aastrup ved Hadersleff, her Jørgen Sturæus³, sognepræst till Hammeleff ved Hadersleff, Jesper Søffrensen i Forle, herrids-skriffvere oc Lauritz Søffrensen i Vester Linnet. Kirstine Peders i Ganderup, herredtz fogedens qvinde udi Frøesherreth oc Kalslund herredt bar hannem till kirke; de andre faddersker vaare Kathrine Morten Hackes udi Fridsted, hans modersøster, Anne Jørgens i Ganderup.

2. Hans fader vaar h. Jesper Andersøn⁴, sognepræst udi Forle sogn udi Froes herredt ved Ribe udi Jylland; hans

¹) Nu Fole i Frøs herred.

²) Laurits Lauritsen Krøger, præst i Aastrup c. 1597—1650.

³) Georg Stuhr, præst i Hammelev 1607—30.

⁴) Jesper Andersen, præst i Fole 1608—29.

farfader vaar h. Anders Jespersøn¹, sognepræst udi for^{ne} sogn oc olim præpositus udi Frøesherretht oc Kalslundt herredt oc skriffvere till for^{ne} herreder. Hans moder vaar Kirstine Bertelsdater, s. h. Bertels² dater, sognepræst till Gammell Hadersleff, hans modermoder s. Dorothe³ h. Bertels udi Hadersleff. Qvod ulterius benevolus lector expiscari potest e testimonio parochianorum Fuorlensium duodecim qvod postea datum et in ecclesia Forlensi anno dni. 1632 et adhuc reservatum.

3. Bleff privatim informerit aff sin egen s. fader hiemme udi Forle udi latinske oc grædske sprogter indtill annum dni. 1621, da hans s. forældres gandske gaard oc gods ved en ulykkelig oc hastig ildebrand er fortæret; aff hvilcken occasion hand er samme aar kommen till Riber schole strax effter Philippi-Jacobi udi sit 13 aar oc fick sin locum mit in 5ta classe, hvor hand bleff indtill annum subsequenter sc. 1622, der hans s. fader haffde igien opreist nogle lengder paa gaarden oc faaet nogen respit oc lise for bygningen

4. Anno 1622 bleff hand aff faderen revocerit till Forle fra Ribe oc siden institueret in habitibus organicis lingvæ latinæ ac grecæ, saavell hannem som de tvende hans ældre brødre Bertill⁴ oc Søffren⁵, saa att hand icke alleniste kunde de første fundamentter oc dørren till philosophiam, sc. habitus instrumentales nempe grammat. rhetoric., logic., oratoriam, men oc madeligen componere tam græce, qvam latine, idqve tam metrice, qvam in prosa, efftersom faderen vaar en synderlig Φιλέλλην, oc vaar hand saaledes under sin egen s. faders disciplin oc cura till annum fundatæ salutis 1627.

5. Anno 1627 forsende hans fader hannem oc hans broder Søffren (som vaar komne till lige erudition) till Ribe igien,

¹) Anders Jespersen, præst i Fole ca. 1578—1608.

²) Bertel Sørensen, præst i Gammel Haderslev ca. 1575—1601.

³) Død 1615. 2° med Henrik Marquard, død 1601.

⁴) Bertel Jespersen, præst i Fole 1629—55.

⁵) Severinus Caspari Ripensis blev immatrikuleret i Kbh. 5. nov. 1628.

der noget lidet at continuere deres studia, paa det de saaledes kunde forhverffve dem rectoris testimonium till Kiøbenhaffns vniversitet; oc vaare de saa der tilsammen et halff aar ungefehr indtill den 8. augusti prædicti anni sub rectore m. Joanne Chiliano¹ oc der oc forfremmede sig udi guds sande fryct oc boglige konster effter den alders condition oc beskaffenhed, oc bekomme de oc begge testimonium rectoris samme tid till academiet udi Kiøbenhaffn qvod qvoqve adhuc reservo.

6. Anno dicto forsende faderen hannem med sin for^{ne} broder till vniversitetet (effter at deres broder h. Bertill vaar hiem kaldet fra samme academie oc der haffde continuerit sine studia) oc deponeret sub rectore academico dno. doct. Olao Vormio, professore medico, et decano mag. Johanne Erasmio Brochman, physic. professore, oc fick Friderick till privat. præceptorem mag. Petrum Gelstrupium, logices profess.

7. Efterat hand nu haffde deponeret om Michaelis tider, bleff hand icke lenge ud i Kiøbenhaffn formedelst media, som hand skulle continuere sine studia med; thi effterdi hand haffde sit gods oc penge paa ett skude, som laa paa reyen ved Kolding oc bleff ibidem opholden aff modbyr oc uwer, indtill att keiseren vaar endfalden udi Jylland, haffver de keyserske berøffvet det altsammen, saa at hand oc hans broder med deres bare kapper oc nogle faa haandpenge ere kommen offer Medelfar sund med kong. armee, som flyde for de keyserske, hvorfor hand om Martini tider dicti anni haffver effters in scholemesters raad og med hans viatico forreyst offer till Skaane commenderit doct. Matthiæ², episcopo Lundensi, att hand ville i den elendige vilkaar forfremme hannem till ett pædagogie eller scholetienniste i landett. Hvilket hand oc gjorde oc forsende hannem op till h. Hans Mortensen³, sognepræst udi Aagerup oc Vedsøe

¹) Mag. Jens Kjeldsen, rektor i Ribe 1623—30.

²) Mads Jensen Medelfar, biskop i Lund 1620—37.

³) Hans Mortensen Thisted, præst her ca. 1620—58. Hans søn Ebbe, senere præst i Broby, var født 1616 og blev student 1635.

sogner i Giønge herredt, hves sønner oc nogle andre hand informerede, indtill hand hørde, att freden vaar besluttet imellom kongen oc keyseren, oc saa forreyste strax till Kiøbenhaffn med for^{ne} præstes testimonio (qvod adhuc reservatur) dnica. 1. post trinitat¹ anni 1629 ut testimonium ejusdem clare demonstrat.

8. Anno 1629, der hand nu igien haffde angiffvet sig for sin privato præceptore m. Petro Gelstrupio, kom strax baade rycte oc skriffvelse fra sognemendene udi Forle till hannem oc hans broder i Kiøbenhaffn, at baade hans fader oc moder saavell som nogle aff hans brøder vaare aff en hefftige pestilentz henkaldet fra denne elendige jammerdall till det himmelske herre sall (effter de keyzerske vaare uddragne om pintzedags tider), at de derfor skulle begiffve sig hiem at anamme arffven, oc at vi ville een antage faderens kald. Begaffve vi os derfor begge hiem den 10. augusti anni 1629 oc hulte skiffte med vore andre sydskinde den 25. augusti dicti anni, men effterdi baade Friderick oc hans broder Søffren vaare den tid udi deres minorennitet, bleff deres broder h. Bertill kaldet till sognet igien effter deres s. faders død.

9. Dicto anno om Michaelis tider reiste Friderick med sin kammeratt sin broder till Kiøbenhaffn, igien sine studia der att continuere oc studerede saaledes i Kiøbenhaffns vniuersitet continue udi 2 aars tid ungefehr.

10. Anno 1631 forreyste Friderick till det kong. oc adelig academie Sorøe lyckenn der att tentere oc bleff saa aff s. her Just Høeg², den tid hoffmester, strax vocerit till at were collegam udi 2. classe oc herforuden att vere sine velbiurd. søsters fru Mette Høegs³ sønners privatum præceptorem

¹) 7. juni.

²) Just Høg til Gjorslev var hoffmester paa Sorø 1623—40.

³) Mette Høg var vistnok ugift. Muligvis er der sket en forvexling med hendes søster Anne, der var g. m. Axel Rosenkrantz til Buderupholm, da fire av deres sønner vides at have gaaet paa Sorø Akademi, eller med søsteren Jytte g. m. Niels Krag til Trudsholm, der i al fald havde een søn som elev paa Sorø.

oc bleff saa i samme bestilling indtill annum chi. 1634 4. aprilis, qvod ostendunt testimonia præsidii atqve directoris academiæ generosiss. dni. Justini Høegii, item rectoris scholæ dni. m. Johannis Svanningii¹, item attestatio professorum academicorum, qvæ singula apud me adhuc asservantur.

11. Udi samme academie studeret hand meget fliteligen oc for det første i begyndelsen excoleret sin philosophiam Aristotelicam oc skreff adtskillige ting sammen offer physicam et metaphysicam, item libros ethicos Aristotelis, hvilket hand omsier reduceret till tabellas qvasdam synopticas, ligesaavell som hand oc tilforn haffde brugt den samme styl med sine habitibus organicis, qvos qvoqve in hujusmodi tabellas redegisset, oc mesten derudi brugte Aristotelis egne græcis terminis foruden latinske vocibus. Der effter lagde hand sig noget effter arithmetiam, effterdi mand da der haffde paa steden den synderlig mathematicum doctorem Joachimum Lavrenbergium², som da lesde arithmetiam, item doctrinam sphericam oc andre scientias mathematicas. Begynte oc der først att ligge sig effter dett hellige sprog, dett hebraiske tungemaall aff den occasion, at en novitiis hebræus professor mag. Biørn³ vaar kommen till den profess paa Sorø oc skulle læse principia *בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ* effter hoffmesterens befalning, oc effter at hand ett aars tid nesten baade dag oc nat haffde continuerit det studium, kunde hand icke alleneste udi en kvarters termiin selff resolvere eller analysere qvodlibet caput in bibliis, men oc selff componere sine mendis grammaticis, efftersom for^{ne} m. Biørn reviderede hans hebraiske argumenta, som han addicterede auditoribus suis, oc der hand

¹) Hans Jensen Svanning var rektor 21. juli 1634—20. maj 1635.

²) Hans Willumsen Lauremberg blev 1623 professor i matematik i Sorø og indførte i 1628 brugen av logaritmer i Danmark.

³) Mag. Bjørn Sørensen Drachard, der allerede havde ladet sig bruge i Sorø som professor i orientalske sprog, blev udnævnt til denne stilling 28. juli 1631.

omsier haffde confererit doct. Nicolai Petræi¹ grammaticam, horologium Hebræum, thesaurum grammat. Buxtorfii², saavell som hans lexicon Hebræum med for^{ne} professoris lectionibus, kunde han sine aliqva præmeditatione et difficultate resolvere qvodlibet caput biblicum, componere omsier metricæ ex more Rabbīnorum Hebræorum, kunde oc nogenlunde lingvam Rabbīnicam oc andre cognatas lingvas oc haffde oc siden altid lyst till samme hellige lingvam oc derfor end ocsaa, der hand skulle tage sin attestatz, haffver hand self in confirmationem locorum communium citerit oc conserverit den hebraiske text ex V. T. oc den grædske ex N. T. og den reciterit coram examinātoribus.

12. Anno 1634 den 4. martii bleff hand kaldett aff s. doct. Joanne Dionysio Jersino, episcopo Ripensi, till at være øffverste collega in 5ta classe apud Ripenses ved hans egen skriffvelse, efftersom hand vaar tilforn angiffven aff sin antecessore in officio dno. Johanne Claudio Emmerlevio³ (hvileken hand tilforn Hafniæ haffde informerit in metaphysicis terminis atqve sapientia), hvorfor hand tilforn drog till Kiøbenhaffn ex jussu episcopi prenominati oc tog den nederste grad i philosophia, kaldet baccalaureatus⁴, effter som slig grad hørde till slig lectie, oc vaar saa i samme bestilling paa det 4de aar, som det testimonium udviser, som skolemesteren ibidem nemlig m. Andreas Petri Romdorp⁵ gaff mig, der ieg valedicerede, daterit Ripis 12. cal. martii anni mdcxxxviii.

Samme tid drog ieg strax till Enkysing udi Holland oc

¹) Niels Pedersen Arvilæsius (1601—34) Hans Compendium grammaticæ ebrææ kom i København 1627. Udgaven fra 1633 indeholder desuden et hebraisk lexikon.

²) Johannes Buxtorf: Thesaurus grammaticus lingvæ sanctæ hebrææ. Basel 1629 og flere senere udgaver.

³) Formentlig Hans Clausen fra Emmerlev, der 1634 blev præst i Daler.

⁴) 1634 20. maj.

⁵) Anders Pedersen Romdorph (1605—49) var rektor i Ribe 1630—40.

derfra till Amsterdam till den academie udi Leyden¹, hvor ieg continuerede mine studia et halff aar ungefer oc haffde commandement aff episcopo Ripensi doctor. Johanne Borchardi samme tid at studere lingvam græcam, hvilcket ieg oc nogenlunde giorde, oc offerede hannem et specimen derpaa, nemlig ett tractat de dialectis græcorum primariis sc. attica, jonica, dorica, æolica, et poetica, forfattet udi en half bog papiir. Drog derfra til Rotterdam igiennem Hag oc Delft att ville begiffve mig till Engeland in augusto anni 1638, kom derfor till Veland fra Rotterdam till skibs till Middelburg udi Veland oc derfra till Flissing oc derfra igien immediate til skibs till Dobber i Engeland den 24. augusti anni prænominati.

Der ieg vaar nu ankommen med et engelske skib till Dobber, reysde ieg strax till Cantuariam oc bleff der alleniste en uges tid oc siden forføyede mig till Londen, hvor ieg fortøffvede ungefehr en maanet oc studerede alleniste privatim samme steder oc icke besøgte Anglorum collegia, lectiones et exercitia. Den 27. septembris marcherede ieg igien fra Londen i Engeland oc besøgte dieres academie till Oxfurt² oc bleff der alleniste en maanett. Tog saa derfra den 24. octob. oc begaff mig till till (sic) Cambritz den anden academie udi landet oc bleff der oc alleniste en maanet nemlig till den 20. novemb.

Udi for^{ne} academies, nemlig Lugdunensi Batavorum, Oxoniensi et Catabrigiensi Anglorum, studerede ieg mesten deell, foruden mine sacra, astronomiam oc horis successivis lingvam sacram, som testimonium Constantini l'Empreur ab Oppyck³, rectoris academiæ Lugdunensis udviser, qvod adhuc asservatur, med hvilcken professore hebræo ieg confererede dagligen oc resolverede nogle gange for hannem

¹) Fredericus Caspari Cimber blev 1638 24. maj gratis immatrikuleret i Leyden, 30 aar gammel.

²) Blev ikke immatrikuleret i Oxford.

³) Constantin l'Empereur van de Oppijck (1591—1648) blev 1619 professor i hebraisk i Leiden.

originalen in V. T., hvilket skede, at hand kunde høre min pronounciation in lingva sancta, og ieg hans i ligemåde og hver andres rationes till sligt. Effterat ieg nu haffde været ungefehr en monet in academia Cantabrigiensi, reysde ieg derfra till Londen igien og vaar der alleniste nogle faa dage og siden till Dobber igien.

Fra Engeland drog ieg till Franckrige den 27. novembris anni 1638 og kom fra Dobber till Cales udi Piccardia med ett engelske skib og laa der udi 14 dage alleniste og ville reyst till Pariis, men effterdi att frandsøsen vaar samme tid slagen aff spandsken, og der vaar ingen tryg reyse imellom Caless og Parisios, bleff ieg end da udi 14 dage udi Caless og fick i sinde att ville begiffve mig till Holland igien och haffde ingen bøger med mig paa reysen uden Homeri opera og græc. novum testament. Tog derfor den 24. decembris fra Cales till Dobber igien og fra Dobber till Roterodam og ankom saa till Holland igien den 28. decemb. Begaff mig derfor till Leyden igien og fick forloff aff rectore academiae Lugdunensis att læse privatim for studenterne enten hebræam lingvam eller græcam og holde ett collegium eller to at fortiene mig noget ydermere at studere og att reyse med, effterdi mine penge da vaare nu fortærede, læsde derfor librum 1. Iliados for 12 studiosos og underviisde dem in dialecto jonica og poetica og bekom saa 2 specie dlr. aff singulis og finerede samme collegium inden 3 uger effter mit løffte.

Den 28. januarii anni 1639 begynte ieg ett andet collegium, nemlig in lingva sacra sc. hebræa, efftersom nogle solliciterede mig derom att lære dennem lecturam og ipsa prima principia, hvilckett collegium ieg oc endede inden en monett effter mit løffte og fick saaledes penge paa ny igien att studere med og reyse, saa att ieg bekom i begge disse collegiis hen ved en 40 dlr. rix. Effterat ieg haffde endit disse collegia, marcheret ieg till Franicker¹ i Vest-Frisland

¹) Blev hverken immatrikuleret i Franeker eller Groningen.

den 24. februarii kommandes frem till skibs igiennem till Amsterdam oc Enkysing oc siden till Vest-Frisland, hvor ieg continuerede alleniste en monet till den 23. martii anni 1639, siden drog ieg till Grønningen till dett academie oc bleff der alleniste 14 dage indtill den 5. aprilis.

Der effter fick ieg i sinde att ville begiffve mig till lands till mitt fæderneland oc drog saaledes igiennem Embden land, Delmenhorst land, Oldenborrig land, Bremen land till Stade oc foer offer till Glyckstad med et boed offer Elffven oc kom till min svoger her Jørgen Christensøn¹ i Reysby ved Ribe om poske tider anni 1639 oc forbleff der, indtill ieg tog magisterii grad oc drog till Kiøbenhaffn 1. maji oc forbleff saa der, indtill laurea Apollinaris bleff os conferit in publico bonæ famæ et sapientiæ templo ad aras Delphicas aff decano p. t. mag. Jacobo Finckio pro rectore existente dno. doctore Olao Wormio².

Det kan synes mærkeligt, at hr. Frederik har kunnet faa raad til at foretage en studierejse i et aar i udlandet, da latinskolelærere jo heller ikke dengang var vellønnede, og da man ikke kan formode, at han har arvet noget større efter sin fader, der faa aar før sin død var ramt av den ulykke, at hans præstegaard brændte, og der maa i al fald have været mindst fem børn til at dele arven. Mens det økonomiske grundlag for rejsen ikke kan oplyses, kender man grunden til hans avrejse, idet han havde begaaet lejermaal med en i tredie led beslægtet, havde maattet staa offentlig skrifte og ved sin forseelse var avskaaret fra at fortsætte i skolens tjeneste.

Da han kom hjem fra sin rejse, tog biskoppen i Ribe *Johan Borchersen* sig imidlertid av ham og ansøgte for ham hos kansleren hr. *Christian Friis* til Kragerup om benaadning, fordi bispen mente, at hr. Frederik angrede alvorligt

¹) Jørgen Christensen var præst i Reysby til 1640.

²) Blev magister 1639 21. maj.

og var «en smuk lerd person», der kunde gøre skolen eller kirken gavn¹. Som det fremgaar av selvbiografien frugtede ansøgningen, idet kongen efterlod ham forseelsen og bevilgede ham at kaldes efter ordinansen, fordi han baade før og efter sin forseelse havde forholdet sig skikkelig og vel. Som saa ofte viste det sig forholdsvis let at faa dispensation for lovens strenge regler hos kancelliet².

Naar hr. Frederik som ovenfor nævnt har standset sin selvbiografi, da han var naaet til avslutningen paa sin skole-tjeneste i Ribe, har det formodentlig sin forklaring deri, at han har overvejet, om han skulde fortælle eftertiden, hvorfor han pludselig foretog sin udenlandsrejse. Det er menneskeligt og naturligt, at han ikke har følt nogen større trang til at gøre rede for sin forseelse, som kongen naadigt havde baaret over med, men der kunde paa den anden side være grund til at nævne den hjælp, som han havde faaet av biskoppen i Ribe, for uden ham er det vel tvivlsomt, om hr. Frederik havde opnaaet at blive magister og præst. Naar Johan Borchersen har anset ham for lærd, hænger det vel sammen med den avhandling om græske dialekter, som han sendte hjem til bispem fra Holland, men som desværre ikke findes, i al fald ikke i danske biblioteker. Senere synes hr. Frederik ikke at have beskæftiget sig med skribentvirksomhed, men han er gaaet helt op i sin gerning som sognepræst.

Udover hvad selvbiografien meddeler kan der oplyses lidt om hr. Frederik, især paa grundlag av Udby kirkebog. Den ældste bevarede kirkebog og formentlig den ældste, der har existeret, er begyndt av hr. Frederik 28. juli 1641 efter biskop Jesper Brochmands ordre av 30. juni 1641, saa han er formentlig blevet præst her kort før; han vides at have været her 1. april 1640. Indtil 22. juni 1645 er kirkebogen ført paa latin; derefter er indført kongebrevet av 10. maj 1645 om kirkebøgers indførelse, og derpaa er kirkebogen

¹) Kh. Saml. 3. R. VI s. 172 f.

²) Jydske Reg. 1634—40 f. 396 b. Udateret, men formentlig i maj 1639.

ført paa dansk, alt meget smukt og omhyggeligt gjort.

Sandsynligvis har han været gift to gange. Under 1. februar 1645 staar der: »Gremio terre committitur nurus mea prima Catharina Canuti Kønnigsbergs«. Da han paa dette tidspunkt umuligt kan have haft nogen gift søn, maa man antage, at han har været gift med en enke, der har haft en voxen søn i sit tidligere ægteskab, der hed Knud Kønnigsberg. I dette ægteskab har hr. Frederik haft en datter Kirstine, idet det om nedennævnte datter Dorothea siges, at hun blev begravet ved siden av sin halvsøster Kirstine. Om hr. Frederiks første kone og deres eventuelle andre børn findes imidlertid intet i kirkebogen, saa hun maa formentlig være død, før denne blev begyndt.

Senest 1644 blev han gift med Sara, datter av præsten i Vig og Asminderup Hans Hansen Vig og Maren Espensdatter. Hun blev anden gang gift 17. juni 1655 med eftermanden Jens Olufsen Trane og døde 24. januar 1658. I ægteskabet var følgende børn:

Jesper, f. 13. september 1645, dbt. 21. september.

Hans, f. 21. marts 1648, dbt. 26. marts; begr. 26. marts 1662.

Anders, f. 2. marts 1649, dbt. 11. marts.

Kirstine, f. 19. maj 1650, dbt. 24. maj.

Dorothea, dbt. 25. januar 1652, begr. 2. marts s. aa.

Friderick, f. 5. januar 1653, dbt. 9. januar.

Dorothea, dbt. 5. februar 1654, begr. 1. marts s. aa.

Faddere til børnene var deres morforældre og moster, en borgmester, en skolemester og tre andre borgere fra Holbæk, nogle nabopræsters koner og ridefogeden paa Hørbygaard, men de fleste faddere var bønder og deres hustruer fra sognet. Mens hr. Frederik selv kun en enkelt gang stod fadder, til degnens barn, var hans hustru en snes gange fadder hos sognebørnene.

Et par tilførsler i kirkebogen viser hr. Frederik som en nidkær præst, der med opmærksomhed fulgte, hvad der skete i sognet. Navnlig har han været ivrig for at faa folk

til at gaa til alters, for der er usædvanlig mange, der maa staa offentlig skrifte, fordi de i kortere eller længere tid har forsømt altergangen. Særlig galt var det med fæsteren i den præsteembedet tilhørende gaard i Løserup Peder Olufsen. Han og hans kone rømte fra gaarden 25. marts 1645, fordi han havde været i et aabenbart alvorligt slagsmaal med en anden mand i byen. Konen kom tilbage i 1647 og blev 28. februar absolveret, fordi hun havde forsømt at gaa til alters, mens fæsteren selv først vendte tilbage i december samme aar og for samme forseelse blev avløst 5. december. En væver, der havde forsømt at gaa til alters i 1½ aar, stod offentlig skrifte 28. februar 1647, men hans kone, der var krøbling blev forskaanet herfor »efter provstens consilium etc., thi hun var opholden av mandens skarnvornhed«. Ellers var det mest lejermaalene og deres følger, der gav anledning til særlige bemærkninger i kirkebogen. Hr. Frederik bemærker udtrykkelig, at han fik bøderne for et i præstegaarden begaaet lejermaal, fordi han havde herligheden av gaarden, hvad der iøvrigt kan være tvivlsomt. Et par gange stiller han sig tvivlende overfor rigtigheden av de opgivne faderskaber. Mest besvær havde han med Inger Krog, som efterhaanden fik fem uægte børn med forskellige fædre. Da hun 10. oktober 1648 ved sit fjerde barns daab i kirken udlagde Lauritz Clausen som fader, gjorde denne ulyd og genmæle i kirken. Ganske vist paastod han, at han kun havde sagt nej, men hr. Frederik tiltalte ham for landemodet, der imidlertid bestemte, at stiftlensmanden skulde henvende sig direkte til kongen om, hvordan sagen skulde avgøres og karlen straffes, fordi han »tarderede« den hellige tjeneste. Kongens avgørelse kendes ikke, men Lauritz Clausen blev senere dømt til barnefader og maatte give lejermaalsbøder, og han vedgik da ogsaa faderskabet og stod offentlig skrifte¹. Da Inger Krog blev begravet 1653 28.

¹) Se — foruden kirkebogen — Niels Stenfeldt: Roskilde Landemodes Retssager. Ms. i Landsarkivet for Sjælland, s. 63.

marts, skrev præsten i kirkebogen: »Jordet den skøge Inger Krogs«.

En pige fik et barn i huset hos en færgemand, der selv havde hentet hende for »at gøre sin kvinde berømmelig for at have god forstand paa jordemoderens embede etc., endog samme kvinde havde næst sat livet til over hendes uforstandighed«. Ursula Færgeskvinde var lige saa klodset paa andre omraader, for hun bar barnet til daaben »og kom ilde derfra, peccerendis imod vor kirkes ceremonier.« Ogsaa gennem denne kirkebog faar man et uhyggeligt indtryk av de ugiftes mødres og deres børns kaar. Hr. Frederik begravede 1650 27. september et uægte barn, »som var den røde Marens, som hun forløb og forlod til Sisse Trolds udi Udby, hvor det og døde«. Endnu værre var det med et andet lille barn lidt senere det samme aar. Under 21. december staar i kirkebogen: »Jordes Lade Bolds liden uægte pige ved navn Bold, som blev besigtet og synet av fire mænd paa kirkegaarden i min nærværelse. ... Barnet var meget forsømt og ukristeligen medfaret. Øjnene stod aabne derpaa, legemet var utoet og skiden med mæg, hovedet var fuldt av uting, saa der var flere lus end haar, og barnet var død i moderens fraværelse og mentes at være sultet ihjel.« Præsten anmeldte sagen til øvrigheden paa Hørbygaard, det vil sige til ejeren hr. Frederik Reedtz eller hans ridefoged, men skønt hr. Frederik synes at have staaet sig godt med denne, kom der ingen for at syne barnet, og der ser ikke ud til at være sket noget for at faa moderen straffet. Man forstaar præstens vrede over barnets mishandling, og at det har været ham en tilfredsstillelse 1651 28. februar at kunne tilføre kirkebogen følgende bemærkning: »Begravet Lade Bold i Løsserup, død udi en ovn til Mads Jensens ibd. Tilforn anden dag havde hun været frisk og til gilde til Morten Ibsens etc. Fik liger en asens begravelse end et menneskes. Vide ad. 21. novem. anni 1650. Exempl. Justitiæ divinæ.«

Skønt Frederik Forle, som det fremgaar av selvbiografien, allerede fra barnsben havde faaet en omhyggelig un-

dervisning i boglig lærdom — allerede 1622 27. oktober havde hans fader faaet løfte om hans optagelse paa Sorø, uden at der dog kom noget derudav — og skønt han havde studeret ivrigt baade hjemme og ude, har han aldrig produceret sig litterært, udover det nævnte lille skrift om de græske dialekter. Det indtryk, han selv giver af sine studier, viser nu heller ikke billedet av nogen dyb videnskabelig aand, han synes at have været ikke saa lidt av en pedant. Selv om biografien er flydende og let læst, giver den heller ikke indtryk av nogen stilistisk begavelse¹.

Hr. Frederik Forle, der uvist naar var blevet provst, døde 2. september 1654 og blev begravet d. 8.²

¹) En kort biografi av Frederik Forle findes i H. G. Olrik: *Oversigt over Forstandere og Lærere ved den kgl. Skole i Sorø 1586—1737*. Sorø 1927—30, s. 98.

²) Jvfr. *Danske Magazin* 7. R. IV, 252.